

SON DÖNEMİN GÜÇLÜ OZANI SİDKÎ BABA

Last Period of Strong Ozan Sıdkî Father

Baki Yaşa Altınok*

Özet

Sıdkî Baba, soy olarak Oğuz Türkleri'nin Bozok koluna bağlı, Anadolu'da çok önemli ocaklardan biri olan Dedekargın aşiretindedir. Alevî ve Bektaşî inanç ve anlayışına bağlı olan Sıdkî Baba, söyleyişindeki rahatlık ve samimiyeti ile dikkat çeker. Yazdığı şiirlerinin sayısı tam olarak tespit edilmiş değildir. Bunların binlerle ifade edildiği söylenebilir. Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde yaşayan Sıdkî Baba, birçok şiirini yazıya geçirmediği veya geçirilmediği için kayıp olduğu varsayılmaktadır. Oğlu tarafından bir araya getirilmeye çalışılan şiirlerinin zamanla başkaları tarafından kendilerine aitmiş gibi kullanıldığı veya adapte edildiği düşünülmektedir. **Oğlu Ali Baki tarafından** bir defterde toplanan şiirlerin önemli bir kısmı, kendisine emanet edilen biri tarafından yaprakları koparılarak talan edilmiştir. Sıdkî Baba'nın yaşadığı dönemin zorlukları nedeniyle yeterince tanınmadığı ve kendisinin önemine vakıf olunmadığı görülmektedir. Önce Pervane mahlasıyla şiir yazan ve söyleyen Sıdkî Baba, Hacı Bektaş Veli'ye karşı büyük bir aşk ve muhabbetle bağlı biridir. Aşkıyla yanıp tutuştuğu Hacıbektaş Dergâhına gitme konusunda büyük bir arzu duyan ozan, annesinin çocukluğunu bahane ederek izin vermemesi üzerine gidemez. Sonunda gözlice Hacı Bektaş'a gitmek üzere yola çıkar, ancak annesinin peşine taktığı adamlar tarafından yakalanarak geri getirilir. Sonunda emeline ulaşarak Hacı Bektaş'a gelir. Dergehe gidiş tarihi 1293/1876 tarihidir. Şiirlerinde sık sık buna tema Dergah postnişini Feyzullah Efendi ile tanışarak onun iltifatına mazhar olur. Harız Köyü'ne yerleşen Sıdkî Baba, artık tam anlamıyla Bektaşî gelenekleri çerçevesinde eğitim almaya ve kendisini bu yolda yetiştirmeye koyulur. Cemaleddin Çelebi'nin kurduğu "Gönüllü Mücahidîn Alayı"nda yüzbaşı rütbesiyle Ruslar'a karşı savaşan **Sıdkî Baba**, savaş sonrasında kendini hayır işlerine adanır. Tasavvuf edebiyetini önemli isimlerinden biri olan ve hem hayatı hem de sanat ve edebiyat anlayışı ile dikkat çeken Sıdkî Baba'nın hayatı ve eserlerinin günümüzde yeniden ele alınması ve incelenmesi kaçınılmazdır.

Anahtar Kelimeler:

Halk edebiyatı, âşık edebiyatı, Alevilik, ozan, Malatya, Türk boyları, dergah

* Baki Yaşa Altınok, *Pehlivanlı Türkmen Aşireti Tarihi*, Ankara, 2008, s. 55-56; Ahmed Reşid, *Tarihi Osmani*, İstanbul, 1328, s. 191

Giriş

Türk Halk Edebiyatı bünyesinde yer alan Âşık Edebiyatı'nın son dönem önemli şairlerinden birisi de Sıdkî Baba'dır. Alevi soylu bir Bektaşî ozanı olan Sıdkî Baba rahat ve düzgün yazan bir şairdir. Bu yüzden de şiirlerinin adedi binlerle ifade edilebilir. Osmanlı'nın zor dönemlerinde yaşaması nedeniyle yazdığı şiirlerinin bir bölümünün yazıya geçirilemediği araştırmalarımız sonucunda tespit edilmiştir. Fırsat buldukça şiirlerini yazdığı defterlerden birkaçı şu anda elimizde bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş dönemlerinde yaşamasından dolayı Sıdkî Baba yeterince tanınmamıştır.

Malatyalı bir ailenin çocuğu olan Sıdkî Baba'nın hayat serüveni Tarsus'ta başlayıp **Kırşehir-Hacıbektaş**'tan sonra Merzifon'un Harız Köyü'nde sona ermiştir. Ölümünden sonra dağınık yerlerde kayıtlı olan ve elde bulunan şiirleri oğlu Ali Baki tarafından bir deftere toplanmış; fakat bu defter de emanet alan birisi tarafından yaprakları koparılarak talan edilmiştir.

Cemaleddin Çelebi'nin kurduğu "Gönüllü Mücahidin Alayı"**nda yüzbaşı rütbesiyle Ruslara** karşı savaşmış olan Sıdkî Baba, dönüşte imece usulüyle ibadethane, okul, çeşme yapımında bölge halkına önderlik etmiştir. Medrese tahsili gören Sıdkî Baba Arapça ve Farsçayı iyi bilmekte olup, bu dillerde birkaç şiiri bulunmaktadır. Sıdkî Baba'nın oğlu Ali Baki de en az babası kadar güçlü bir ozandır. Elimizde bulunan şiirleri tarafımızdan okunarak yayına hazırlanmaktadır. Sıdkî Baba'nın şiirlerinin geneli anlaşılır ve halkın konuştuğu dil ile yazıldığından, günümüz sanatçıları Ali Ekber Çiçek, Musa Eroğlu, Erkan Oğur, Âşık Gülabi ve diğerleri bu şiirleri besteleyip okumaktadırlar.

Sıdkî Baba'nın Hayatı

Son yılların güçlü ozanlarından olan Sıdkî Baba 1865 yılında dünyaya gelmiştir. Asıl adı Zeynel Abidin'dir. Sıdkî Baba'nın soyu Oğuz Türklerinin Bozok koluna bağlı Dedekargın aşiretinden gelir. Dedekargın, aynı zamanda Anadolu'da bir ocağın adıdır. Dedekargın aşireti Anadolu'nun çeşitli yörelerine dağılırken bir grup da Malatya'nın Tohma çayı kenarında Çerme (Bereketli) adında bir köye yerleşirler, uzun yıllar bu köyde yaşayarak arazi ve mülk sahibi olurlar. Bunların arasında Hacı Ahmetler diye tanınan bir aile vardır. Sıdkî Baba'nın dedesi bu Hacı Ahmetlerdendir.

“Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme dönemlerinde Anadolu’da devlet otoritesi sarsılmış, devlet güvencesi ve can güvenliği kalmamıştır. Aşiretler arasında kıran kırana, gücü gücü yetene bir savaş ve rekabet hüküm sürer. Başvurulacak makam yoktur. Yörede çoğunlukta olan bazı aşiretler üstünlük sağlayarak zaman bu zaman derler, zulüm, işkence ve baskılarını artırırlar ve bu köy halkını topluca göç etmek zorunda bırakırlar. Köy halkı canını kurtarmak için arazisini ve evini terk edip guruplar halinde göç ederek Silifke yöresine yerleşirler. İlk kabilede Hacı Ahmetler de vardır. Fakat Hacı Ahmetler bu durumu hazmedemeyerek geri gidip arazilerine sahip çıkmayı, kendi evlerinde oturmayı kararlaştırıp köyelerine dönmek üzere yola koyulurlar. Tarsus’un Yenice köyü yanına geldiklerinde yeni bir kabile ile karşılaşılır. Niyetlerinin geri gitmek olduğunu söyleyince, yeni kabile: Sakın gitmeyin, azgınlığı daha da artırdılar, yakıp yıkmaya, talan işkence eskisini de geçti derler. Hacı Ahmetlerin cesaretleri iyice kırılır. Fakat tam bu sırada bir kolera salgınına yakalanırlar. Ailenin bütün erkekleri ölür. Bu göç yolculuğunu at sırtında, heybe gözünde, kundağa sarılı olarak yapan Mehmet adında bir küçük çocuk vardır. Erkek olarak yalnız bu bebek Mehmet koleradan kurtulmuştur. Bu yüzden kadınların ölümünden kurtulanları Mehmet’le Yenice’de yerleşmek, zorunda kalmışlardır. Zamanla Mehmet büyür, on sekiz yaşında bir delikanlı olarak ailenin tek erkeği ve umudu olur. İşte bu sırada Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa Osmanlı devletine baş kaldırmış, oğlu İbrahim Paşa kumandasındaki ordu 2 Şubat 1833’de Kütahya’ya kadar ilerlemişti. Mehmet Ali Paşa ve İstanbul Hükümeti arasında görüşmeler sonucu Mehmet Ali Paşa geri çekilmeye razı edilmiştir. Mısır’a geri dönerken, yol boyu orduya elverişli gençleri toplayarak zorla Mısır’a götürmüşlerdir, bunların arasında Mehmet de vardır. Mehmet Mısır’a varduktan bir müddet sonra bir arkadaşıyla kaçmayı başararak köyüne döner ve Eşeli adında bir kızla evlenir. Bu evlilikten Ahmet ve Zeynel Abidin adında iki oğlu olur. Ahmet’in torunları Toksoy adıyla Yenice’de yaşamaktadırlar. Baba Mehmet’in erken ölümü ile çocuklar yetim kalırlar. İki kardeş köy medresesinde okuyup yazmayı öğrenirler. Zeynel Abidin saz çalmayı da öğrenir ve Pervane mahlasıyla deyişler söylemeye başlar. Altı yaşında deyiş söylediği rivayet edilmiştir.

Kul Pervane’ın eder ikrar kılmışız
 Elestü bezminde Hakkı bilmişiz
 Anadan doğmadan aşka yanmışız
 Pervane olsak da hoş olmasak da.

Zeynel Abidin'in adı artık Pervane'dir. Pervane, on iki yaşına geldiğinde Hacı Bektaş aşkıyla yanar tutuşur ve ününü duyduğu Hacı Bektaş Dergâhına gitmeyi arzular, annesinden izin ister. Annesi çocukluğunu bahane ederek izin vermez, 'Biraz daha büyü de sonra gidersin.' der. Fakat Pervane aklına koyduğu için bir gün habersizce kaçar, farkına varan annesi arkasından atlı göndererek yoldan geri çevirtir. Pervane bir müddet sonra tekrar kaçar ve bu sefer planını uygulamayı ve Hacı Bektaş'a ulaşmayı başarır. Pervane 1293/1876 yılında dergâha gittiğini ve o zaman on iki yaşında olduğunu deyişlerinde tekrarlamaktadır. Buna göre doğum yılı 1281/1865'tir.

Dergâha Varış

Pervane, köyünden kaçmayı başarıp yola koyulduğunda maceralı bir yolculuk geçirir. Yolu bilmediğinden sorarak tek başına ve yürüyerek yola devam eder. Akşam bir hana vardığında arkasından hana bir atlı gelir. Bu zat Pervane ile ilgilenir ve Hacı Bektaş'a gideceğini öğrenince "Ben de o tarafa gideceğim, beraber gideriz" der. Fakat Pervane kuşkulananmaktadır. Annesi tarafından gönderildiğini sabah olunca kendisini geri götürüleceğini düşünerek huzuru ve uykusu kaçar. Fakat sabahleyin beraber yola düştüklerinde geldiği yöne gitmediklerini görünce içi rahatlar, birlikte yola devam ederler. Bir vadiye düşerler ki, mevsim ilkbahar, kar suları dolayısıyla dereler coşkun akmakta. Vadi boyunca coşkun sularla yol pek çok kereler keşişmekte. Çocuk Pervane'nin o suları geçmesi mümkün değil.

Atlı: "Oğlum bu suları nasıl geçeceksin, gel terkime bin." diyerek çocuğu atın arkasına alıp vadiyi geçtikten sonra düzlüğe erince "Ben Konya'ya gidiyorum, şu yol doğru dergâha gider, bir tarafa sapmadan doğru gidersen dergâha ulaşırsın." der ve yolları ayrılır. Pervane bunu kendisine yardıma gelen ulu bir zat ve mutlu bir olay olarak kabul eder. Dergâha vardığında durumu Şeyh ve postnişin olan Feyzullah Efendi'ye bildirirler. Şeyh, "Üç gün istirahat etsin de sonra görüşürüz." der. Pervane bu üç günün geçmesini sabırsızlıkla bekler ve şeyhin huzuruna çıkardıklarında, bir ay hizmet edip geri gitmek arzusunda olduğunu söyleyince Şeyh "Oğlum bir ayda ne öğreneceksin, sende istidat ve kabiliyet görüyorum, burada kal, seni Çelebi efendilerle okutayım, âlim olursun âşık sadık olursun." dediğinde Pervane kalmayı kabul etmiş ve Şeyhi huzurunda:

"Hublar ser çeşmesi nûr-ı Feyzullah

Arz'ettim cemâlin seyrana geldim” dizeleriyle başlayan koşmayı söylemiştir. Şeyh: “Aferin oğlum, çok beğendim, bu yaşta bu sözler bir aşk eseridir. Saz da çalar mısın?” diye sorduğunda “Evet efendim, sözüme göre sazım da var” diye cevap vermiş ve eline bir saz verdiklerinde o anda irticalen ve saz ile:

“Âşık oldum bir keremler kânına.

Gönül arz ettiği cana kavuştu.” dizeleriyle başlayan, ikinci deyişini söylemiştir. O zaman dergâhta değerli hocaları olan bir medrese vardır, Feyzullah Efendi Yozgatlı meşhur Ali Nihani Hoca'yı¹ da İstanbul'dan getirterek medreseyi takviye etmiştir. Çocukları Cemaleddin ve Veliyeddin Çelebiler bu medresede okumaktadırlar. Pervane de bu medresede okumaya başlamıştır. Pervane dergâha geliş yılını ve geldiğinde on iki yaşında olduğunu deyişlerinde şu dörtlüklerle belirtmiştir:

Bin iki yüz doksan üç oldu yıllar
Aktı gözlerimden kan oldu seller
Erişti nevbahar açıldı güller
Can bülbülü gülistana kavuştu

Pervane'yim yandım bir hüsn-i mâh'a
Düşüm leyl ü nehar âh ile vâha²
Yaşım on iki de geldim dergâha
Hamdülillah can cânana kavuştu.

Sene bin iki yüz doksan' üçünde
İçirdiler aşk bâdesin düşümde
Bir güzelin sevdası var başımda
Ya Rabbenâ şükür elhamdülillâh.

Pervane iki yıl geçtikten sonra anne hasreti duyarak şeyhinden üç ay izin alır ve Yenice'ye gider, izninin bitiminde tekrar dergâha döndüğünde Şeyh Feyzullah Efendi'nin öldüğünü öğrenir (1879).

Dergâh postuna oturan büyük oğlu Cemaleddin Efendi (1862-1921) Sıdkî'nin yeni şeyhi ve medrese arkadaşıdır. Medrese hocalarıyla devamlı ilişki içinde, âdetâ zamana bağlı olmaksızın öğrenimlerine devam ederler. Diğer taraftan da tarikat işleriyle uğraşarak sık sık birlikte yurt gezileri yaparlar. Medrese tahsili ve tarikat hizmetleri iç içe olarak Cemaleddin Efendi ile beraberliklerini 1894 yılına kadar sürdürürler.

1 Ali Nihani hakkında bilgi ona ait bir eserde genişçe verilecektir.

2 Leyl ü nehar: gece gündüz.

Pervane, Şeyh Feyzullah Efendiye gösterdiği bağlılığı, daha fazlasıyla oğlu Şeyh Cemaleddin Efendi'ye de göstermiştir. Kendisine verilen görevleri yapmaktaki çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile dikkati çeken ve sevilen Pervane'ye gösterdiği bu bağlılık ve sadakatinden dolayı Şeyh Cemaleddin Efendi bir gün “Senin adın bundan sonra Sıdkî olsun.” demiş ve Pervane bu adı çok beğenerek benimsemiş, o günden sonra adı da, mahlası da Sıdkî olmuştur. Bundan sonraki deyişlerinde Sıdkî mahlasını kullanarak bu olayı büyük bir sevinç ve şükran duygularıyla şu şekilde ifade etmiştir:

Cemaleddin hünkâr dil-i şadıma
İrşad ile Sıdkî dedi adıma
Hâsılı yetirdin her muradıma
Yâ Rabbenâ şükür elhamdülillah.

On dört yıl dolandım Pervanelikte
Sıdkî ismim buldum divanelikte
Sundular aşk meyın mestanelikte
Kırkların ceminde dar'a düş oldum.

Er ceminde agâh oldum bu sırra
Yüküm cevahirdir çözmem her yere
On dört sene hizmet ettim bir pire
Bu Sıdkî mahlasın kazandım yeter.

Cemaleddin Efendi bütün gezilerini Sıdkî ile beraber yapmış. Sıdkî'nin eline kendisinin halifesi ve vekili olduğuna dair bir berat (belge) vererek ayrıca tarikat gezilerine göndermiştir.

Sıdkî, şeyhi adına ve onun vekili sıfatıyla tarikat hizmetlerini yürütmek amacıyla bütün Anadolu'yu dolaşmış ve böylece tarikatın ikinci adamı durumuna gelmiştir.

1309/1893 yılında, Çorum'un Alaca İlçesi İmad Hüyüğü köyünden Mehmet Dede evladından Ali Ağa'nın kızı ve Aziz Ağa'nın kız kardeşi olan Hatice, hizmet görmesi için dergâha bırakılmış bulunmaktadır. Cemaleddin Efendi Sıdkî'nin bu kızla evlenmesini münasip görmüş ve teklifi kabul edilerek evlenme töreni yapılmıştır. Sıdkî bu evlenme tarihini bir defterinin boş bir yaprağına kendi el yazısıyla şu şekilde yazmıştır: “1309/1893 Temmuz Pazartesi günü düğün töreni başladı.. 31 Temmuz Cuma gecesi Allah'ın emriyle evlendim. Sıdkî.”

Harız Köyü'ne Yerleşme

Gezilerinin birinde Merzifon'un Harız Köyü'nü beğenerek oraya yerleşmek istemiştir. Cemaleddin Efendi de sadık bir adamının dergâhtan uzak bir yerde, dergâhı temsilen tarikat hizmetlerini yürütmesini uygun görerek kendisinden ayrılıp oraya yerleşmesine izin vermiştir. Sıdkî evliliğinin daha bir yılını doldurmadan, taze gelini alarak 1310/1894 yılında gider Harız Köyü'ne yerleşir.

Köylü bu olaydan çok memnundur. Önce geçici olarak bir ev tahsis etmişler, kısa zamanda civar köylerin de yardımıyla, köyün kenarında geniş bahçeli iki katlı bir ev yaparak kendisine bağışlamışlardır.

Sıdkî ömrünün kalan 34 yılını bu evde tamamlamıştır. Bu köye gelişini bir koşmasının son dörtlüğünde şöyle söylemiştir:

Âşık oldum kaşlarının yayına
Serim verdim ben Ali'nin soyuna
Sene bin üç yüz on Harız köyüne
Geldi de bir âşık Pervane gitti.

Tarikattaki hizmetleri ve kazandığı ilmi derecesiyle Babalık sıfatı alan ozan, çeşitli yörelerde (Aşık Sıdkî, Sıdkî Efendi, Sıdkî Baba, Cemal Efendimin aşığı Sıdkî Baba) adlarıyla tanınmaktadır.

Harız köyüne yerleşmek Sıdkî Baba'nın hayatında ikinci dönüm noktası olmuştur. Önceleri Şeyhi'nin talimatıyla hareket ederken, artık bağımsız hareket etmeye ve kararlarını kendisi vermeye başlamıştır. Bu köyde yaşadığı müddetçe geniş bir çevrenin tarikat sorumluluğunu taşımış, muhibbanın dergâha olan adak ve bağışlarını ve dergâh giderlerini karşılamak üzere devletçe tahsis edilen köylerin aşarını toplayarak yılda iki-üç defa dergâha götürmüştür. Tarikat hizmetleriyle bütün Anadolu'yu adım adım gezmiş, Şam'a, Bağdat'a gitmiş, Şam'da Emeviye camiinde Cuma namazı kıldığı sırada cami imamının Muaviye'yi övmesine kızarak olay çıkarmıştır. Sivas, Malatya, Tunceli, Erzurum, Erzincan, Kars taraflarına birçok defalar gitmiştir. Sivas'ta da olaylar çıkarmış, iftiraya uğramış, hapse atılmıştır.

Gezilerin birinde Karaman yakınında çayırılıkta otlattığı atı çalınan Sıdkî, iz süreerek Karaman'a gider, atının yerini tespit eder, fakat atı çalan ahıra kilitleyerek, "öyle at yok burada" deyip baştan savmak ister. Hırsızları mahkemeye verir, mahkemesi günlerce uzar. Hacı Bektaş Dergâhı hizmetinde gezdiklerini öğrenince Kadı davayı

kasten sürüncemede bırakır. Bunun üzerine Sıdkî Baba 45 beyitlik uzun bir destan yazarak kadıya sunar. O gün rastlantı olarak Konya Savcısı da mahkemede bulunuyormuş. Destanı savcı olarak sesli okumaya başlar:

Söylerim sözümü Pir Bektaş diye
Gerçi gelirse de yüz bin taş diye
Niçin dahledersin Kızılbaş diye
Seni ibn-i Süfyan necaset kadı

beytine sıra gelince, kadı savcıya dönerek itiraz eder. “Bu dörtlük çok ağır olmuş, bunu çıkarırsın.” der. Konya savcısı da “Yok yok bunu çıkarınca destanın düzeni bozulur.” diye latife etmiş ve sonunda davayı kazanarak atı teslim almıştır.

Sıdkî Baba, yılın yarından çoğunu Harız Köyü dışında ve gezmelerde geçirir, gittiği her yerde halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenir, halk arasındaki anlaşmazlıklarda hakim gibi karar vererek heybetli görünüşü ile halk üzerinde etkili olmuş ve dediklerini yaptırmıştır. Mecitözü’nün Palabıyık Köyü’ne yeni bir cami, Merzifon’un Hayreddin Köyü’ne bir cami, kendi oturduğu Merzifon’un Harız Köyü’ne yeni bir çeşme ve cami yaptırmış, çeşmenin suyunu köyün dört mahallesine taksim ederek çeşme akıtmıştır.

Çeşme, medrese, cami, yol, köprü tekke ve türbelerin yapım ve tamirlerine çok gayret göstermiş, halkı köylerde imece usulü ile çalıştırmıştır. Yaptırdığı bu işler için de tarih belirleyen şiiirler söylemiştir.

Amasya’nın Kovay Köyü’ne cami ve çeşme yaptırmış ve bu olaya güzel bir destan yazmış, oğlu Ali Baki Gül, tamamı kaybolan bu destanın şu iki dizesinin aklında, kaldığını söylemiştir:

Kim getirmez bu çeşmenin taşını
Taş yerine tığlayıp koy başını.

Merzifon’da beş altı yüz yıldır harabe olmuş Piri Baba türbesini tamir ettirmiş, yanındaki kabristanla birlikte geniş avlusunu duvar içine aldırılmış, yanına ayrıca bir misafırhane ve mutfak yaptırmıştır. (Tekkelerin kapatılmasında misafırhane ve mutfak yıktırılmıştır.) O günlerde köylüsü Bayram Kâhya, Sıdkî Baba’ya gelerek “Rüyamda Koçu Baba’yı gördüm. Piri Baba tamir oldu, çok memnun oldum, fakat ben burada garip kaldım. Sıdkî Efendiye selam söyle benim kabrimi de yaptırın, dedi” demiş. Sıdkî Baba derhâl Merzifon’a giderek belediye ustası Hakkı ile 12 altın liraya pazarlık

ederek işi havale etmiş. Amasya'nın Köyceğiz köyünde Emiroğlu Ahmet Ağa'ya giderek durumu anlatmış ve bu parayı halktan toplayacağını söylemiş. Ahmet Ağa 12 altın lirayı kendisi vererek "Başka köylere giderek zahmet çekme, bu hayır da bizim olsun" demiştir. Türbe tamir edilerek anahtarı hizmetkârı Sadık Efendiye teslim edilmiştir.

Bir gün Merzifon yolu üzerinde Abazalar Köyü'nden Çakmakçı Ağa, yolda karşılaştığı yabancıya kimliğini sormuş, 'Harızlı'yım, şehre gidiyorum' cevabı alınca, "Bu vakitsiz acele gidiş niye, kefen mefen mi lazım oldu?" diye tekrar sorduğunda, Harızlı'nın 'Birisıyla bir sınır davamız var, mahkemeye vereceğim.' demesi üzerine, "Niye, Sıdkî Baba köyde yok mu?" demiş. "Dün geldi, köyde." cevabını alınca Çakmakçı Ağa adamı azarlamış, "Utanmıyor musun, hâkim kendi köyünde otururken ilçenin hâkimine gidilir mi, dön geriye, Sıdkî Baba'ya benden selam söyle işinizi halleder." diyerek köylüyü geri çevirmiştir.

Sıdkî Baba ilim ve irfanıyla, halka hizmet ve dürüstlüğüyle büyük itibar ve saygı toplamış ve cesur bir kimse olarak tanınmıştır. Çorum'un Hatap boğazında eşkıyalar tarafından yolu kesilince silahını çekip eşkıyanın üzerine yürümüş ve kovalamış, bu korkusuz tavrı yöreye yayılmıştır.

1915 yılında Birinci Dünya Savaşı'nda memleketin uçuruma gittiğini gören Şeyh Cemaleddin Efendi Padişah Sultan Reşat'a başvurarak memleketin kurtulması için, muhibbandan gönüllü bir mücahidin alayı teşkil ederek Ruslarla savaşa girmek istediğini söylemiş ve izin istemiştir. Padişah'tan gerekli izni alarak her vilayete asker toplamak üzere özel adamlarını göndermiştir. Kendisi alay kumandanı olarak Erzurum Şubesinin, Sıdkî Baba da Yüzbaşı rütbesiyle Erzincan Şubesinin başında bulunmuşlardır. Böylece bir Alay meydana getirilerek Doğu Cephesinde Ruslarla savaşa girilmiş, bir yıla yakın çarpışmalar yapılmış ve o zaman çok başarılar elde edildiği halk arasında anlatıla gelmiştir.

Sonradan bu alay, İstanbul Hükûmeti'nin emriyle dağıtılmış, yaşlılar serbest bırakılmış, gençler diğer alaylara bölüştürülmüştür.

Burada belirtmek gerekir ki, sıcacık dergâhında oturmak varken, vatani için bunca zahmete katlanarak, kendi iradesiyle cepheye gidip düşmana karşı durulan bu vatanperverlik tarihçi ve yazarların gözünden kaçmaktadır.

Sıdkî Baba'nın "Gönüllü Mücahidin Alayı"nda büyük hizmetleri dokunduğuna dair Çelebi Cemaleddin Efendi tarafından Sıdkî Baba'ya verilen ve aslı Osmanlıca arşivimizde olan takdimâmenin günümüz Türkçesine çeviriyazısı aşağıdadır.

İslâm dîni ve soyu temiz Osmanlının Allah korusun yok edilmesi için hücum eden düşmanlara karşı kutlu hilafeti koruyan Padişahımıza ilân olunan cihad-ı farza katılmak için tarafımızdan muhibban ve müntesiban-ı tarikat-ı Aliye-yi Bektaşîye'den ve sadık taraftarlarımızdan Gönüllü Mücahidin kurulmasına başlanılarak alayımız için verilen sancak-ı şerif ile yeterli derecede adamlarımızdan gönderilmesi, bu yolda gönüllü insanlar toplanmasına başlanmıştır. İşte bu toplanmada son derece gayret ve ilerleme göstererek, gönüllü insanlar gönderilmesinde ve diğer konularda sadakat göstermiş olan Harız köyünden Tahsin bin Tarsuslu Sıdkî Efendi'nin bu yoldaki hizmetleri cümlemizce beğenilmiş, vatanına, tarikatına koşulsuz hizmette bulunarak herkesin beğenisini kazanmış olmakla bu takdirnâme yazıyla kendisine vesika olarak verilmiştir.³

7 Mayıs sene 332-1916
Hacı Bektaş-ı Velî Çelebisi
Ahmed Cemâleddin
(Mühür)

Sıdkî Baba dünya malına heveslenmemiş, çok kanaatkâr olmuş, eline çok imkân geçtiği hâlde servet ve mal edinmeyi aklından geçirmemiştir. Bazı şairler gibi ömrünün sonunda sefaletе düşmemiş, içki ve sefahata kapılmamış, büyük bir itibarla onurlu sultanlar gibi yaşamıştır. Harız Köyü'ndeki halkın bağışladığı evinden başka çocuklarına bir şey bırakmamıştır.

Cemaleddin Efendi, kadirşinashlık olmak üzere kendisine çiftlik almak istemiş, kabul etmemiştir. Harız köyü yakınına göçmen yerleştirilirken ona da arazi vermek istemişler onu da kabul etmemiştir. Merzifon Piri Baba Medresesinde geçici hocalık yapmıştır. Bu sırada ilmine hayran olan diğer hocalar ve Merzifon eşrafı, medresede daimi hocalığı kabul etmesi hâlinde kendisine ev, bağ, bahçe alıp bağışlayacaklarını ve tapusunu hemen vereceklerini vaat etmişler. O parmağıyla köyünü göstererek "Siz medresenize her zaman hoca bulursunuz. Lakin benim oradaki vazifemi yapacak adam bulunmaz." diyerek onu da kabul etmemiştir.

Sıdkî Baba 63 yıllık hayatının 51 yılını Hacıbektaş Veli Dergâhı'nın hizmetinde geçirmiştir. Bunun bekârlık yılları olan 17 yılını dergâhta şeyhi Cemaleddin Efendi ile arada bir de ondan ayrı olarak kendi başına, köy ve kentlerde gezmeyle. 34 yılını da Merzifon'un Harız (Gümüştepe) Köyünde yerleşmek suretiyle geçirmiştir.

Harız Köyü'nde geçen 34 yıllık son yaşantısını yerleşik olmakla beraber gene, geniş bir yörenin sorumlusu olarak hep gezme şeklinde sürdürmüştür.

3 Baki Yaşa Altınok, Çelebi Cemaleddin ile Veliyyeddin Efendi'nin Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal Hakkında Alevilere Gönderdiği Beyannâmeler ve Orijinal Metinleri, 2. Uluslar arası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni, 17-18-19 Ekim 2007, Ankara, s. 1027-1028.

Bu 51 yıllık süre içindeki dergâh hizmeti; hem imece suretiyle halk ihtiyaçlarını karşılamak, bu arada halkın hukuki, mahkemelik işlerini ve anlaşmazlıklarını halletmek, mahkemeye gitmelerine gerek bırakmamak; hem de halkın dergâha olan adak ve bağışlarını toplayarak dergâha ulaştırmak şeklinde devam etmiştir.

Şeyh Çelebi Cemaleddin Efendi Hazretleri Sıdkî'yi çok sevdiği ve kendisine çok güvendiği için, beraber gittiği yerlerde Sıdkî'yi kendi adamı olarak halka takdim etmiş, kendisine gösterilen saygının Sıdkî'ya da gösterilmesini istemiş, bu anlamda bir yazıyı da (icazetname) elden Sıdkî'ya vermiş, Sıdkî hizmetlerin görülmesini içeren bu yazıyı daima beraberinde taşımıştır.

Hizmet deyince önce akla ayin-i cem gelmektedir. Cem, tarikat hizmetinin en başta gelenidir. Cemler hem Allah'a karşı ibadet ve tapınmayı karşılamakta hem de bütün anlaşmazlıklar cemlerde halkın önünde, halkla beraber çözümlenmektedir.

İşte bütün bu uzun yıllar boyunca yapılan hizmetler sırasında çok çeşitli ve ilginç olaylar yaşanmış, Sıdkî Baba hakkında, kerametine şahit olma gibi söylen-tiler halk arasında yaygınlaşmıştır.

Çelebi Cemaleddin Efendi'nin ölümünden sonra posta oturan Veliyeddîn Çelebi'ye de bağlılığını sürdüren Sıdkî Baba, önceden olduğu gibi Hacı Bektaş Dergâhı'nın yöredeki temsilciliğini büyük bir sadakatle eksiksiz yerine getirmeye devam etmiştir. Bu nedenle de Veliyeddîn Çelebi Sıdkî Baba'ya aşağıdaki icazetnâmeyi vermiştir.

Merzifon Cihetinde Muhibbân ve Hânedân-ı Taraf-ı Hâlisânelerine

Selâmdan sonra dervişlerimize bildiririm ki, bilinen asıl saadetli tarikat-ı aliye ile icrayı ayinde bulunmak üzere ol bölgede görevlendirilen adamımız Sıdkî Efendi size geldiğinde ona lâzımgelen hürmeti edin. Çok ulu soyumuz Hünkâr-ı Hacı Bektaş-ı Velî kudduse sırruhü'l-âlî efendimiz hazretlerinin aşk ve muhabbeti için kendi rızanızla kurbanlık hayvanat ve her ne aidat gelir olur ise köy köy tasdik olunan defter ile beraber tarafımıza göndermeye gayret etmek ve bu şeriat-ı Muhammediye ve tarikat-ı âliyye-i Bektaşîyye ile birlikte hareket, köylerinize mektep yapmak, maarife çok yardım eylemeniz, Islâm âleminin kurtarıcısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin yükselme ve muvaffakiyeti için gerekli olan duada devamlı bulunmanızı bilhassa bildirir ve bu suretle cümlelerin hatırlarını sorar, hakkınızda hayır dualar ederim (Selam). Hidayete tâbî olanlardır.⁴

13 Mayıs 339-1923

Hacı Bektaş-ı Velî Çelebisi

Veliyeddîn

(Mühür)

4 Baki Yaşa Altınok, Çelebi Cemaleddin ile Veliyeddîn Efendi'nin Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal Hakkında Alevilere Gönderdiği Beyannâmeler ve Orijinal Metinleri, 2. Uluslar arası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşılık Bilgi Şöleni, 17-18-19 Ekim 2007, Ankara, s. 1025.

Sıdkî Baba'nın ilk eşi Hatice'den sırasıyla kızı Kenzi, oğlu Ali Baki (öl. 24 Aralık 1956), Fadime, Güleser ve Sakine doğmuş. 1911 yılında eşi Hatice ölünce, 1912 yılında Harız köyünden Naciye adlı bir kızla ikinci evliliğini yapmış, ikinci eşi Naciye'den oğlu Hamdullah, Kadıncık ve Naile adlı çocukları dünyaya gelmiştir. Sıdkî Baba'nın üç kızı daha olmuş çocukken ölmüştür. Yukardaki ismi geçenler ise büyüüp evlenmişlerdir.

Bir yönden zorlu ve yorucu, diğer yönden ise kazandığı büyük saygı ile gittiği her yerde hürmet görmüş olan Sıdkî Baba'nın gönül sultanlarına özgü onurlu yaşamı 1928 yılında son bulmuş, fani dünyadan göçüp vuslata ermiş ve ten kafesi Harız köyü mezarlığına gömülmüştür.”⁵

Sıdkî Baba Hakkında Söylenenler

O dönemde yaşayanlardan bazıları Sıdkî Baba'nın kerametlerinden bahsetmektedirler. Olayları yaşayan, görenler çoktan dünyadan göçtüler. Sıdkî Baba hakkında bilinenlerin çoğu unutuldu. Bazılarını bugün yaşayanlar dedelerinden, babalarından duydukları şekilden anlatıyorlar.

Kırımırli'nin Vahdet olarak bilinen Vahdet Akbulut, Sıdkî Baba hakkında şöyle bir olay anlatır: “Ben çocuktum, anam ile bizim bağa gitmiştik. İki sepete üzüm doldurduk ve bağdan uzaklaştık. Köye gelirken anam birden durdu ve elindeki sepeti yere koyarak: Eyvah... Sepetlerin üzümü eksik olmuş, Sıdkî Dedeme götüreceğim, ayıp olur.” dedi. Orada bulunan komşunun bağındaki tevekten birkaç salkım üzüm alarak sepetin başını doldurdu. Köye girince ablamgile: “Siz eve gidin, ben sepeti Sıdkî Dedeme verip gelirim.” dedi.

Benim elimden tutarak gittik, içeri girince anam: “Dedem, bağa gitmiştik, üzümler tatlanmış, sana bir sepet üzüm getirdim, bizi duadan unutma.” dedi ve sepeti yanına koydu. Sıdkî Dedem: “İyi ettin kızım, eline, emeğine sağlık, dikip büyüyenlerden Allah razı olsun, geçmişlerinizin canına deşsin, ama keşke şu üstteki birkaç salkımı almasaydın.” dedi. Sepetin üzerindeki birkaç salkım üzümü alarak ayırdı ve kalan üzümü kabul etti. Olanları seyreden anam başını eğdi bir şey söylemedi, huzurunda geri geri çıkıp geldik.

5 Muhsin Gül, Şeyh Cemaleddin Efendi Aşığı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri, Kadioğlu Matbaası, Ankara-1984.

Sıdkî Mahlaslı Şairler

Birçok araştırmacı cönk ve mecmualardaki Sıdkî tapşırma deyişlerin, şairlerin hangi Sıtkî'ya ait olduğunu detaylı bir araştırma zahmetine katlanmadan genellikle bu deyişleri kendi yöresindeki Sıtkî'lara mal etmişlerdir. Bu kargaşanın nasıl ve nereden kaynaklandığını anlamak ve Harızlı Sıdkî Baba ile diğer Sıdkî+ adlı şairleri ayırmak ve bu konuya biraz açıklık getirmek için 17. yüzyılın son yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Sıtkî tapşırma şairleri tanımamız gerekiyor.

1- On yedinci yüzyılın ikinci yarısında yaşamış kadın şairlerimizden olan *Sıdkî*'nin asıl adı Ümmü'dür. 1703 yılında İstanbul'da ölmüştür. Tertip edilmiş bir divanı olan Sıdkî'nin şiirleri ve ilahileri vardır.⁶

2- Sıdkî (1788-1860): Antalya Müftüsü Ahmet Efendi'nin oğludur. Kadılık ve müftülüklerde bulunmuş olup bazı şiirleri mevcuttur.

3- Hekimhanlı Sıtkî (1795- ?): Hekimhan'ın tanınmış ailelerinden Mehmet Şerif Ağa'nın oğludur. Aile lakaplarına Garipağalar denir. Biraz öğrenim gördüğü ve Malatya'da memurluk yaptığı söylenmektedir. Zaman zaman Sivas yöresinde de uğraşmıştır. 1854'ten sonra öldüğü sanılmaktadır.⁷

4- Sivashlı Sıtkî (1809-1865): Yağcızade Ömer Sıdkî Efendi olarak da bilinir. Sivas'ın Ferhat Bostanı mahallesinde doğdu. Sivas Nüfus Kâtipliği ve Kanuni'nin oğlu şehzâde Bâyezit ve torunlarının gömülü olduğu Melik Acem Zaviyesi Türbedarlığı yaptı. Erzurumlu Emrah'ın takdirini kazanmış idi. Harızlı Sıtkî Baba'nın şiirleriyle en çok bu şairin deyişleri birbirine karıştırılmıştır. Sivashlı Sıtkî Efendi daha çok bir divan şairidir. Halk şiiri tarzında yazmış olduğu koşmaların sayısı pek azdır. Rahmetli Vehbi Cem Aşkun, Sıtkî tapşırma her deyişi Sivashlı Sıtkî'ya maletmiştir. Asım Bezirci dört adet şiirini yayınlamıştır.⁸

5- Kayserili Sıdkî (1820-1892): Pınarbaşı ilçesinin Gergeme köyündendir. Asıl adı Memiş olan şair, uzun yıllar imamlık yaptığı için halk arasında "Memiş Hoca" diye tanınırdı.⁹

6- Zileli Sıtkî (1858-1914): Daha çocuk denecek bir yaşta iken İstanbul'a gitti.

6 Murat Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, tarihsiz, s. 89.

7 Sefer Aytekin; *Sıtkî Baba*, Emek, 1(1) (Yeni Seri), 4. 1962, s. 5.

8 Mehmet Halid Bayrı; Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: Aşık Pervane'nin Şiirleri, *Tanrıdağ* 1(2), 7.5.1942, s.5-6; Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri Antolojisi*, May Yay. İstanbul, 1968, s. 243-244.

9 Mehmet Halid Bayrı; Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: Aşık Pervane'nin Şiirleri, *Tanrıdağ* 1(2), 7.5. 1942, s.5-6.

Bütün hayatını orada geçirdi ve orada öldü. Zamanın saz şairleri gibi hem aruz hem de heceyle yazdı.¹⁰

7- 1889'da Makedonya'nın Kesriye kasabasında doğan Sıdkı, ilk ve orta tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul'a gelerek Darülfünun Edebiyat Fakültesinde okumuş ve yabancılar mektebinde öğretmenlik yapmıştır. Kesriyeli Sıdkı, Çubukçuoğlu Sıdkı ve Sıdkı Akozan imzasıyla yazı ve şiirler yazmış, bazı zamanlar S. Şinaver imzasıyla mizahi yazılar yayınlamış olan Sıdkı, temiz ve pürüzsüz üslûbu, samimi ve heyecanlı şiirleriyle zamanında şöhret kazanmıştır.¹¹

8- Sıdkı (1898-öl. ?): Adana'nın Havutlu köyündedir ve asıl adı Şaban'dır, birçok konuda şiirleri vardır. Babası Kahri ve amcası Fahri'de şairdir.

9- Yozgatlı Sıdkı, Yozgat ili Sorgun ilçesinin Tiftik köyünde 1900 yılında dünyaya gelen şairin asıl adı Hacı'dır. Yörede "Sarı Hoca-Sarı Molla" olarak anılmıştır. Babasının ölümü nedeniyle bir ara köyünde ve Konya'da çobanlık yaptı. Daha sonra imamlık yaptığı Sorgun'un Cihanşarlı köyünden evlendi. Amasya, Zile, Turhal, Kayseri, Sivas, Elazığ yörelerini dolaştı. Genelde hece vezniyle şiirler yazan ozan, 24-2-1961 tarihinde vefat etmiştir.¹²

Sıdkî Baba Hakkında Yapılan Çalışmalar

Sıtkî Baba hakkında ilk yazı *Aşık Pervane'nin Şiirleri* adıyla 1930 yılında yayımlanmıştır. Bu makalede Pervane mahlasıyla yazdığı yedi şiiri yer almıştır.¹³ Özellikle torunu Muhsin Gül'ün bazı dergilerde yayınladığı makaleler, Sıdkî Baba hakkında yayınlanan bazı makalelerdeki yanlış ve eksik bilgilerin düzeltilmesinde önemli rol oynamıştır. Yine Muhsin Gül'ün *Sıdkî Baba* kitabı da onun hakkında en doğru bilgileri içermektedir. Sıdkî Baba hakkında ilk kitap çalışmasını *Aşık Sıdkı Pervane* adıyla 1976 yılında Hayrettin İvgin yapmıştır. Bu eser kısıtlı bilgiler içerir.¹⁴

Mehmet Halit Bayrı,¹⁵ Müjgan Cumbur,¹⁶ Naci Kum,¹⁷ İlhan Başgöz,¹⁸ Cahit Öz-

10 Doğan Atalay, *Mut'lu Şairler: Pervane Baba*, Yay. Eğ. Mut. Hab. Bul., 3 (9), 1, 4. 1985, s.22-27.

11 Murat Uraz, *Türk Edip ve Şairleri*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, tarihsiz, s. 89-90.

12 Durali Doğan, *Yozgatlı Aşık Sıdkı Baba*, Ankara 1996, s. 7-12.

13 Ahmet Şükrü Esen, *Aşık Pervane'nin Şiirleri*, *Halk Bilgisi Haber*, 1 (7), 5. 1930.

14 Hayrettin İvgin, *Aşık Sıdkı Pervane*, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976.

15 Mehmet Halit Bayrı, "Aşık Pervane'nin Şiirleri, *Tanrıdağ*, 1 (1), 7. 5. 1942, s. 5-6.

16 Müjgan Cumbur, "Sıdkî Baba" *FolklorDergisi*, Sayı: 10, 11, 12, Şubat, Mart, Nisan 1970.

17 Naci Kum, "Son Asır Bektaşî Şairlerinden Yenice Şair Sıdkı," (1861-1912), *Görüşler*, 4 (36), 6. 1941, s. 12-15.

18 İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Ararat Yayınevi, s. 85.

telli,¹⁹ Âşık İhsani,²⁰ İbrahim Arslanoğlu, M. Adil Özder,²¹ Mehmet Yardımcı,²² Hayrettin İvgin,²³ Muhsin Gül,²⁴ ve diğer araştırmacılar, Sıdkî Baba hakkında çalışmalarda bulunmuşlardır. Bazıları da şiirlerini yayınlamışlardır.²⁵ Ali Püsküllüoğlu'nun antolojisine aldığı şiirler ise Sivaslı Sıdkı'ya aittir.²⁶

Bazı araştırmacılar Sıdkî Baba'nın şiirlerini ve bazı dörtlüklerini, anonim adıyla eserlerine kaydetmişlerdir. Ali İhsan Tuncalı, *Emlek Alevî Âşıkları* adlı eserinde “anonim halk türkülerimizden birinde;

Bilmem Hind'e gitti bilmem Maçin'e
Heveslendim mor sümbüllü saçına
Arı gibi bir kovanın içine
 İnilerim nazlı yârim gelecek²⁷

Dörtlüğünü anonim diye yazmıştır. *Sıdkî Dîvânı*'nda altı kıt'a olan bu şiir, Sıdkî'ye aittir. Sözkonusu dörtlüğün orijinali şöyledir:

Hint'temidir bilmem Çin ü Maçin'de
 İntizarım kaldı sümbül saçında
Arı gibi bir peteğin içinde
 İnlerim ki nazlı yârim gelecek.

Torunu Muhsin Gül, Sıdkî Baba hakkında şu detaylı bilgileri verir: “Sıdkî Baba'nın şiirlerinin, yaşadığı devirde halk arasında çok yayıldığını, çok kişi tarafından ezberlenip bilindiğini, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde harf devriminden önce bazı dergilerde şiirlerinin yayımlandığını biliyoruz.

19 Cahit Öztelli, *Bektaşî Gülleri*, Milliyet Yayınları, 1973, s. 370.

20 Âşık İhsani, *Ozan Dolu Anadolu*, May Yayınları, 2. baskı, 1974, s. 81.

21 M. Adil Özder, “Âşık Sıdkı (Pervane),” *Türk Folkloru* I (45), 4. 1983, s. 13-16.

22 Mehmet Yardımcı, “Âşık Sıdkı Pervane'nin Bilinmeyen Şiirleri,” *Türk Folkloru*, 5 (52), 11. 1983, s. 24-25.

23 Hayrettin İvgin, “Âşık Sıdkı Pervane ve Şimdiye Kadar Hakkında Yazılanlar,” *Türk Folkloru*, 1 (97), 4. 1980, s. 12-14; İvgin, “Âşık Sıdkı Pervane Bibliyografyası,” *Türk Folklor Araştırmaları*, (Ayrıbasım), 1987, s. 143-157.

24 Muhsin Gül, “Sıdkı Baba Divanından Şiirler,” *Türk Folkloru*, 5 (49), 8. 1983, s. 28; Muhsin Gül, “Sıdkı Baba'dan Deyişler,” *Halay*, 5 (41), 5. 1985, s. 22; Muhsin Gül, “Ozan Sıdkı Baba,” *Halay*, 4 (34), 10. 1984, s. 23-25; *Halay*, 4 (35), 11. 1984, 23-24; *Halay*, 5 (37), 1. 1985, s. 19-21; Muhsin Gül, “Sıdkı Baba'nın Doru At Destanı,” *Türk Folkloru*, 5 (41), 5. 1985, s. 22.

25 Fikret Memişoğlu, *Harput Âhengi*, İstanbul, 1966, s. 67.

26 Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1975, s. 334-335-336.

27 Ali İhsan Tuncalı, *Emlek Alevî Âşıkları*, Kızılırmak Yay. 2000, s. 132.

Ölümünden sonra halkın gönlünde yaşamış, hayatı ve şiirleri hakkında yayım yapılmadığı için, yeni nesil onu yeterince tanıyamamıştır. Sıdkî Baba hakkında son yıllarda yazılanlar ise kulaktan duyma ve gerçeğe uymayan bazı bilgi ve söylentilerden kaynaklanmıştır. Büyük şehirlerde oturup ozanları ancak basından izleyebilen bir çok yazar için Sıdkî Baba bilinmeyen biri olmuştur.”²⁸

Abdülbaki Gölpınarlı *Pir Sultan Abdal* adıyla yayınladığı kitabında Sıdkî Baba'nın “Gelin dostlar bir olalım, Tevekkeltü tealallâh” ve “Muhammed Mehdi'nin Hak sancağını, Çekelim bakalım nic'olsa olsun” dizeleriyle başlayan iki şiirini Pir Sultan'a maletmiştir. Sıdkî Baba Dîvânı'nda birinci şiir yedi, ikinci şiir beş kıt'adır. Gölpınarlı ise bu iki şiiri de eksik ve yanlış olarak Pir Sultan'a mal etmiştir.²⁹

Âşık İhsani *Ozan Dolu Anadolu* kitabında “Gelin dostlar bir olalım” şiirini Sıdkî Baba'nın olarak yayınlamıştır.³⁰ Hayrettin İvgin, buna itiraz etmiş, Gölpınarlı'nın adigeçen kitabına dayanarak “Gelin dostlar bir olalım” şiirinin üç kıt'asını Pir Sultan Abdal'ın şiiri olarak kaydetmiştir.³¹

Muhsin Gül bu iki şiir hakkında Gölpınarlı'yı ve Hayrettin İvgin'i eleştiren iki makalesini *Erciyes ve Türk Folkloru* dergisinde karşılaştırmalı olarak yayınlamıştır.³²

H. Avni Yüksel, *Milli Kültür* Dergisi'nde Sıdkî Baba'nın üç şiirini yayımlar. Hayatı hakkında ise sağlıklı bir bilgi veremez. Yüksel'in yayınladığı şiirlerde bazı yanlışlıklar vardır.³³

Hayrettin İvgin, Yüksel'in bu makalesine “Âşık Sıdkı (Pervane)'yi Bilmemek ve Diğer Sıdkılar” başlığıyla yayınladığı makalesinde şu eleştiriyi getirir: “Eğer bu yazıyı H. Avni Yüksel, otuz yıl önce yazmış olsaydı böyle söyleyebilirdi. Hattâ 1975 yılında bu ifadeleri yazsa gene kimse bir şey diyemezdi. Çünkü o yıllara kadar gerçekten Âşık Sıdkı (Pervane)'yi bilen yoktu. İlhan Başgöz, Müjgan Cumbur, Sıdkı hakkında yazılar yayınladılar. Nacizâne ben 1976 yılında “Âşık Sıdkı (Pervane) adlı kitabımı yayımladım. Tabi yazarımız bunları görmedi. Garip olan şu ki: insan bilmediği bir konuda yazmamalıdır. Ama H. Avni Yüksel ise yazmıştır.”³⁴

28 Muhsin Gül, *Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri*, Kadioğlu Matbaası, 1984, s. 4.

29 Abdülbaki Gölpınarlı, *Pir Sultan Abdal*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1953, s. 8-37.

30 Âşık İhsani, *Ozan Dolu Anadolu*, May Yay. 1974, s. 82.

31 Hayrettin İvgin, *Aşık Sıdkı Pervane*, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976, 14.

32 Muhsin Gül, “Sıdkî Baba'nın Pir Sultan Abdal'a Maledilen İki Şiiri” *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Ağustos, 1990, s. 17-18; Muhsin Gül, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba,” *Türk Folkloru*, Sayı: 50, Eylül 1983, s. 27-28.

33 H. Avni Yüksel, “Âşık Sıdkı ve Üç Deyişi,” *Milli Kültür*, Külyür ve Turizm Bak. Yay. Sayı: 40, Haziran 1983, s. 26-27.

34 Hayrettin İvgin, “Âşık Sıdkı (Pervane)'yi Bilmemek ve Diğer Sıdkılar,” *Size Aktüel Dergi*, Yıl: 5, Sayı: 102, 25 Ağustos 1983, s. 11-12.

Sıdkî Baba'nın Şairliği

Anadolu'nun bütün yörelerinde şairleriyle çok iyi tanınan Sıtkî Baba, son dönemin güçlü bir şairidir. Divan şiirini de çok iyi bilen aşığın deyişleri ve semahları Ali Ekber Çiçek, Erkan Oğur, Âşık Gülabi, Dertli Divani ve diğer Halk Müziği sanatçıları tarafından bestelenip söylenmektedir.

İbrahim Aslanoğlu Âşık Sıtkî'nin şiirdeki başarısını şu cümlelerle anlatır: “Tarsuslu Sıtkî'da sadelik içinde güzellik vardır. Yabancı kelimelerden yardım beklemez. Dili halk dili, halkın duygusu; işlediği konularsa halkın derdi, halkın neşesi, halkın hayati, kısacası Sıdkî'nin şiirleri geleneksel halk şiirimizin su katılmamış şiirleridir.”³⁵

Âşık Veysel'in yöredeki etkilendiği şairler arasında Âşık Sıtkî de vardır. İbrahim Aslanoğlu'yla yaptığı bir konuşmada Âşık Veysel bu konuda şöyle diyordu: “Gözlerimi kaybettiğim zaman babam elime bir saz verdi. ‘çocuk varsın oyalansın’ dedi. Sonra da Pir Sultan Abdal, Âşık Veli, Hüseyin, Kul Sabri, Kemter Baba ve Sıtkî'dan derlediği şiirleri bana ezberletti. İşte ilk tanıdığım şairler bunlardır” diyordu.³⁶

Sıdkî Baba hakkında ilk kitap çalışmasını yapan Hayrettin İvgin bu konuda şöyle der: “Sıdkî Baba'da Yunus'un ve Alevî-Bektaşî edebiyatı geleneğinin bütün izlerini görürüz. Meydan, talib, muhib, derviş, cem, ayn-ı cem, mürşid, meşreb, hakikat, tarikat, marifet gibi terim ve sözcükler şiirlerinin yapısını oluşturmaktadır. Her Alevî-Bektaşî ozanlarında olduğu gibi ‘Ehlibeyte sevgi’, Hz. Ali hakkında övgü’, Hacı Bektaş'a bağlılık’. Sıdkî Baba'nın şiirlerinde de görülür. Deyişleri, semahları ve nefesleri günümüzde çok sevilmektedir.”³⁷

Sıdkî Baba şiirlerinde sevgiyi hoşgörüyü, birlik beraberliği, kardeşlik sevgisini ön planda tutmuş, tarihte yaşanan bazı acı olayları hatırlatarak, bir daha yaşanmaması için uyarılarda bulunmuştur.

1908'deki ikinci Meşrutiyetin ilanına “Hürriyet ve Müsavat Destanı” adıyla uzunca bir şiir yazan Sıdkî Baba, Mustafa Kemal önderliğindeki Kurtuluş Savaşı'nın mutlu sona ulaştığını ve Cumhuriyetin kurulduğunu görme bahtiyarlığına ermiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlıların denize dökülmesinin sonunda yazdığı Divan-daki Sulh Destanı'nda beklenen kurtarıcının Mustafa Kemal olduğunu ve artık memleketin selâmete çıktığını ifade etmiştir. Çeşitli cönklerde ve bazı defterlere yazılmış 400'den fazla şiirleri bulunmaktadır.

35 İbrahim Aslanoğlu, Sıdkî Tapşırma Saz Şairleri, *Türk Folkloru*, Sayı: 48, Temmuz 1983, s. 24.

36 İbrahim Aslanoğlu, Veysel'i Yetiştiren Çevre Şairleri, *Sivas Folkloru*, Sayı: 5, Haziran 1973, s. 16.

37 Hayrettin İvgin, *Aşık Sıdkî Pervane*, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976, s. 10; Hayrettin İvgin; Âşık Sıdkî (Pervane) Bibliyografyası, *Türk Folkloru Araştırmaları*, (Ayrıbasım) 1987, s. 143.

Şiir yazma tekniği oldukça sağlam olan Sıdkî Baba, şiirlerinde kelimeleri oldukça ustalıkla kullanmıştır.

Sıdkî Baba'nın Eserleri

Sıdkî Baba, şairliğinin yanı sıra iyi bir medrese öğrenimi görmesi nedeniyle bazı eserler de kaleme almıştır. Bunlardan biriside yazdığı “Nasihatnâme” adlı eseridir. Sıdkî Baba bu eserin giriş bölümünde 1310/1894 yılında Nasihatname’yi yazdığını şu dizelerle dile getirir:

*Bir hediye yazayım yoldaşlara
Yadigâr olsun gelen kardaşlara.
Bin üç yüz on işbu tarih-i zaman
Hem mübarek dürur Abdülhamid Han.*

Nasihatnâme'nin tamamı 97 sayfa olup, aradan 76-77 sayfaların olduğu bir yaprak düşüp ne yazık ki kaybolmuştur. Eser metni 250X160 mm. boyutunda âbadi esmer kâğıda 145x110 mm. satırla, beyit dizeleri yan yana onbeşer satırla ve medrese rik’asıyla yazılmıştır. Kaybolan yapraktakilerle birlikte eser 1393 beyitten oluşmaktadır. Sıdkî, eserinde Osmanlıca sözcüklerle birlikte, Türkçe sözcükler de kullanmıştır.

g - Sıdkî Baba'nın Şiir Konusunda Titizliği

Sıdkî Baba, şiirlerin doğru okunması konusunda oldukça titizdir. Bu konu hakkında şöyle bir olay anlatır:

Sıdkî Baba atıyla bir köyün kenarından geçerken bir karı kocanın kerpiç dökmekte olduğunu görür. Çamura saman karıştırıp kerpiç kalıplarına döküyor ve kurumaya bırakıyorlar. Adam iyice dalmış, yüksek sesle türkü söylüyormuş. İşine iyice sarılmış etrafıyla hiç ilgilenmiyormuş. Sıdkî Baba kulak verip dinliyor ki, okuduğu kendi yazdığı deyişi.

Gerek Sıdkî Baba, gerek emsali medrese eğitilmiş şairler deyişlerinde Arapça, Farsça deyimler, tamlamalar kullanmaktan kendilerini alamamışlardır. Okuryazar olmayan halk da bu deyimleri anlamadıklarından çoğu zaman onun yerine, hiç anlamı olmayan uyduruk bir kelime kullanmışlardır. Ben bunun örneklerini çok gördüm.

İşte kerpiç döken vatandaş da gazel olarak okuduğu deyişte uyduruk, acayip kelimeler söylemektedir. Sıdkî Baba'nın buna canı sıkılıyor ve hemen atından inerek taze dökülmüş yaş kerpiçleri ayağıyla tepelemeye başlıyor. Bunu gören karısı hemen kocasına sesleniyor:

-Herif herif yetiş! Bir deli gelmiş kerpiçleri tepeliyor diyor. Adam da işini bırakıp koşup geliyor:

-Ne yapıyorsun yahu! Deli misin sen, sabahtan beri ben o kerpiçlere emek verdim diyor.

Sıdkî Baba da:

-Sen bu kerpice ne kadar emek verdiysen ben de o okuduğun deyişe o kadar emek verdim. Kelimeleri değiştiriyor, bozuyorsun. İşte bu çığnediğim kerpiç gibi yapıyorsun. O kelimeleri bozmadan aslı gibi oku diyor. Adam Sıdkî Baba'yı tanıyor, özür dileyip kahve ikram ediyor.

Haydar Haydar Türküsünün Öyküsü

Bu türkünün öyküsünü Sıdkî Baba'nın torunu Muhsin Gül şöyle anlatır:

“Babam Ali Baki Gül'ün ölümünden 12 yıl sonra, 1968 yılı güz aylarında, Ali Ekber Çiçek hanımı ile Merzifon'da kardeşim Hulûsi Gül'ün evine gelir. Evde annem Safiye, gelini Cahide ve torunu Bakiye var. Ali Ekber Çiçek anneme:

“Ana ben Erzincanlı saz aşığıyım. Sıdkî Baba'nın namını ve deyişlerini pek çok yerde duyuyorum. Bir de asıl kaynağına gideyim diye buraya geldim. Sıdkî Baba'nın deyişlerini sazımla çalıp söyleyeceğim. Deyişlerinden ve şiirlerinden neler biliyorsan söyle” der.

Annem de aradan yıllar geçtiği için, bildiklerinin çoğunu unutmuş, o anda aklına gelenleri söyler. Takıldığı yerlerde gelini Cahide yardımcı olur. Söylenenleri de torunu Bakiye bir kâğıda yazarak yarım yamalak bir derlemeyi Ali Ekber Çiçek'e verirler. Tamamı dokuz beyit olan:

Çatılmadan yerin göğün binası
Muallâkta iki nûra düş oldum
Birisi Muhammed, birisi Ali
'Lâhmike lâhmi'de bir'e düş oldum

beyitiyle başlayan koşma devriye destanın ilk beytini ve tamamını hatırlayamadığı için, o anda aklına gelen,

Ben Adem'den evvel çok geldim gittim

Adem ile balçık olup ezildim

On dört yıl dolandım Pervanelikte

Sıdkî ismin buldum divanelikte

Sundular aşk meyın mestanelikte

Kırkların Cem'inde dara düş oldum³⁸

mısralarıyla başlayan beyitlerini ve şahbeyit denilen son beyit olan:

Sıdkî'yam çok şükür didara erdim

Aşkın pazarında Hak yola girdim

Gerçek âriflere çok meta'verdim

Şimdi Hacıbektaş Pir'e düş oldum

beyitlerini hatırlayabilmiştir.

Ali Ekber Çiçek'te aldığı bu deyişleri saza uyarlar, "Haydar-Haydar" nakaratı ekleyerek ezgilerdirir. Fakat nasıl olduysa "On dört yıl dolandım" sözleri "On dört bin sene gezdim" şekline dönüştürülmüştür. Çünkü "On dört yıl dolandım" dizesi Sıdkî Baba'nın Pervanelik, yani Pervane mahlasıyla şiirler yazdığı yıllarını anlatır."

Söz ustaları ozanlarımızın deyişleri, nefesleri, şiirleri yukardan da görüldüğü gibi bazı saz ve ses sanatçıları tarafından eksik veya yanlış anlamlar içeren dizelerle okunmaktadır. Erkan Oğur, Sıdkî Baba'nın "Zülfü kâküllerin amber yüzlerin" dizesiyle başlayan söz derinliği oldukça yüksek şiirini hiçbir müzik aleti kullanmadan nefis bir tarzda okuyarak, ortaya güzel bir sanat eseri çıkartmıştır. Fakat Erkan Oğur bu şiirin sözlerinden bazı yanlış okumalar yapmıştır. Örneğin:

Zülf-ü kâküllerin amber misali

Buy-u erguvandan güzelsin güzel

Kızarmış yanaklar gonca gül gibi

Bağ-ı gülistandan güzelsin güzel.³⁹

Okuması gerekirken,

Kızarmış gonca gül gibi yüzlerin

Şah-ı gülistandan güzelsin güzel.

38 Baki Yaşa Altınok, *Sıdkî Baba Divânı*, s. 200-2001.

39 Baki Yaşa Altınok, *Sıdkî Baba Divânı*, Sistem Yay. Ankara, 2013, s. 168.

Olarak okumaktadır. Şiirin elimizdeki yazma orijinalinde ‘Bağ-ı gülistan, yani gül bahçesinden daha güzelsin’ anlamındadır. Yine aynı şiirdeki “Mihri Süleyman” değil, “Mührü Süleyman” olması gerekirdi. Son dördlük olan:

*Sıdkî der suretin hattı secdegâh
Cümle âşıklara sen oldun penâh
Güzeller şâhısın yüzün padişah
Yusûf-ı Kenan’dan güzelsin güzel.*

Olmasına karşın,

*Sıdkî der suretin hattın secdegâh
Cümle güzellere oldun pişe-gâh*

Olarak okumaktadır. “penah” koruyan, sığınılan, sığınılacak yer anlamındadır. “pişe-gâh” sözcüğü ise; işyeri, fabrika anlamındadır. Pişe-gâh, şiirin içeriğiyle hiç ilgisi olmayan bir sözcüktür.⁴⁰ Sıdkî Baba’nın arşivimizdeki kendi el-yazma Osmanlıca dîvânında da “bağ-ı gülistan” mührü Süleyman” penah” olarak yazılmıştır.

Dîvân’ın Nüshaları

Nüsha tavsifi:

Edebiyatımızda Dana Dili tabir edilen cönk kahverengi deri ciltlidir. Sırtı yıprandığı için sonradan siyah deri ile tamir edilmiştir. Cönk iki taraflıdır. Bir tarafında Sıdkî Baba’nın kendi el yazısıyla şiirleri vardır. Bu bölümün ilk altı yaprağı kaybolmuştur ve yaprak numaraları 6’dan başlar. Baş tarafı:

“Kaşları yedullah sırrı nübüvvet,
Kâbe kavseyni ev ednâya”

Cönkün diğer tarafında ise çeşitli şairlerin şiirleri yer almaktadır. Bu taraftan konulan yaprak numaraları dikkate alındığında dört yaprak eksik olduğu anlaşılmaktadır. Fuzulî, Zâtî, Şem’î, Niyâzî Mısrî, Gencî, Vîrânî Sultan, Müftü Derviş, Nesimî ve daha birçok sûfî şairin şiirleri yer almaktadır. Bu bölümün başı:

“Kıla bunlardır bey âlemler a’ mâdur
“Ve’scüdû” emrine Ye’cüc gelemes.”

Cönk 11x17 cm boyundadır. Renk tonu ve evsafi yer yer değişen kâğıtlara yazılmışsa da genellikle su yolu çizgili Avrupa kâğıda yazılmıştır. Şiirler birbirinden çizgiyle ve şairin ismi çizginin üstüne yazılarak ayrılmıştır.

⁴⁰ Penâh ve pişe-gâh için bak. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ans. Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2006, s. 857-867.

Yazılar nesih hattıyladır.

İstinsah eden (elle yazarak çoğaltan) bizzat Sıdkî Baba'dır. Yazının tek elden çıktığı anlaşıldığından cönkün bütünü Sıdkî Baba'nın elinden çıkmıştır.

Cönk, toplam 139 yapraktır. Her sayfada 12 satır (başlık satırıyla 13 satır) vardır.

Bu cönktekiler ve başka bazı cönklerde Sıdkî Baba mahlaslı şiirler de Divana dâhil edilmiştir. Bu işlem, elbette Sıdkî mahlâslı diğer şairlerin şiirlerinden ayırt edilerek yapılmıştır.

Sıdkî Baba Dîvânı

Okunaklı ta'lik yazıyla istinsah edilmiştir. Müstensih Sıdkî Baba'nın oğlu Ali Baki Gül'dür (.... -....).

Yeşil cilt beziyle yeni ciltlidir. 12x18 cm boyunda son dönemde kullanılan matbu çizgili bir deftere mavi mürekkepli dolmakalemle yazılmıştır. Yaprak numarası değil sayfa numarası konulmuştur ve 347 sayfadır. Sonuna 12 sayfa çizgisiz kâğıttan bir forma eklenmiştir. Bu formanın en sonunda yeni Türk harfleriyle Sıdkî Baba'ya ait üç dörtlükten ibaret bir şiir kaydedilmiştir.

Mürettep divan olarak düzenlenen yazmanın ilk dört sayfasında "Pederim Sıdkî Baba'nın Terceme-i Hâli" başlıklı düzyazı bir metin vardır.

Şiirlere numara verilmiştir. Buna göre 455 şiir vardır. Bu şiirin bitiminde 456 numarası konulduğu hâlde altında herhangi bir şiir yazılmamıştır.

Her sayfada 18 satır vardır.

Başı:

"Pederim Sıdkî Baba'nın terceme-i hâli: asıl kendisi Tarsus kazasına merbut hâlen istasyon bulunan Bir ilâhî aşka dūçâr olarak Hacı Bektaş-ı Velî Hazretlerinin Dergâh-ı şerîfesine ziyaret (...)"

Sonu:

"Aslı Arabistan kendi toygundur
Şahin gözlü dor'at nerelerdesin".

Pervane Mahlaslı Şiirlerin Bulunduğu Baş ve Sonu Eksik Defter

Baş:

“Dü cihan içre sâhib-i hânedan
Sıdkınan men Mustafa’yı sevmişem”

Sonu:

“Fakîr Pervâne aradın buldun
Dost ilinden bize bir cer Seyfi”

Yaprak veya sayfa numarası konulmamış baş ve sonu eksik bir deftere kaydedilmiştir. Nesih hattıyla istinsah edilmiştir. Hat, Sıdkî Baba tarafından istinsah edilen Cönk’tekiyle aynıdır. Dolayısıyla müstensihinin bizzat Sıdkî Baba olduğunu söyleyebiliriz. 17x23 cm boylarındaki bu defterde Pervane veya Kul Pervane mahlaslı şiirler kaydedilmiştir.

Siyah mürekkeple yazılmış metnin her sayfası 17 satırdır.

Bu defterde bulunan şiirler Divan metni içinde bulunmaktadır.

Tek Formalık Defter

15x20 cm boyundaki tek formadan ibaret bir defterdir. Her sayfası numaralandırılmış olan defterde 23 adet şiir vardır ve 14 sayfadır; 15. Sayfa boştur. “Bihî” kısaltmasıyla başlayan ilk sayfanın başı:

“Yine mâh-ı Muharrem nev hilâli nev-eser verdi
Şehîd-i Kerbelâ sultanların hâlini haber verdi.”

Sonu:

“Cihâna gelmeğin aslı Ehl-i Beyt’e muhabbettir
Muhîbb-i hânedân olmak iki âlemde devlettir.”

Siyah mürekkep ve rik’a hattıyla istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Birinci hamur kâğıda yazılmış bu formaya, sonraki yıllarda ikinci hamur sarı renkli kâğıda yazılmış bir yaprak toplu iğneyle tutturulmuştur. Bu yaprak, bir defterden ayrılmış bir parça görünümündedir. İçinde Sıdkî mahlaslı 6 şiir vardır.

Destan-ı Hürriyeti Osmanî

Sıdkî Baba'nın 1908 İkinci Meşrutiyet'in ilanına yazdığı destan, 11x17 cm boyutunda 12 sayfadan oluşan birinci hamur kâğıda kırma rika ile yazılmıştır. Destan 104 beyitten oluşmaktadır.

Baş tarafı: "Haza Destan-ı Hürriyeti Osmanî ve Besmele."

Sonu: "Aşçızâde Aziz Ağa'ya iş bu destanı yadigâr olmak üzere yazılarak Muharremü'l-Haram'ın dokuzuncu günü tamam olup teslim eyledim."

Kapağında: "Hazâ Destanı Hürriyeti Osmanî, müellifi Harız keryesinden Sıdkî, sene 13 Kanunisâni 1334 muharriri Baloğullarından Hafız Merzifonî" bilgisi vardır.

Şeyh Cemaleddin Efendi'nin Ölümüne Yazılan Şiirlerin Bulunduğu Defter

Sıdkî Baba Şeyhi Cemaleddin Efendi'ye derin saygı ve bağlılığı dolayısıyla ölümüne, matemiyeye, mersiye ve koşmalar yazmıştır. Bu mersiyeleri ayrı bir deftere kaydetmiştir. Mersiye metinleri sırtı ve köşeleri siyah bez kaplı ebnî mukavva cilt içinde, ay yıldız başlık ve besmele ile başlayan çift cetvelli sayfalara nesih yazıyla yazılmıştır. Defter 48 sayfalı olup, mersiyelerden ayrı şiirleri de içine almıştır.

Not

Sıdkî Baba'nın oğlu Ali Bakî Gül, Sıdkî Baba'nın şiirlerini toplayıp bir deftere Osmanlıca harflerle yazmıştır. Bundan haberdar olan Kalecik köyünden Piroğlu Halil Efendi, Ali Baki Gül'den defteri okumak için emaneten almış, iade ettiğinde ise yaprakların bir kısmının koparılmış olduğunu ve şiirlerin yok edildiğini gören Ali Baki Gül bu olaya çok üzülmüştür.

Kaynakça

- Ahmed Reşid** (1328). *Tarihi Osmanî*, İstanbul.
- Altınok, Baki Yaşa** (2007). Çelebi Cemaleddin ile Veliyyeddin Efendi'nin Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal Hakkında Alevîlere Gönderdiği Beyannâmeler ve Orijinal Metinleri, 2. *Uluslar arası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşılık Bilgi Şöleni*, 17-18-19 Ekim, Ankara.
- Altınok, Baki Yaşa** (2008). *Pehlivanlı Türkmen Aşireti Tarihi*, Ankara.
- Altınok, Baki Yaşa** (2013). *Sıdkî Baba Dîvânı*, Sistem Yay. Ankara.
- Aslanoğlu, İbrahim** (1983). Sıdkî Tapşırma Saz Şairleri, *Türk Folkloru*, Sayı: 48, Temmuz.
- Aslanoğlu, İbrahim** 1973(). Veysel'i Yetiştiren Çevre Şairleri, *Sivas Folkloru*, Sayı: 5, Haziran.
- Âşık İhsani** (1974). *Ozan Dolu Anadolu*, May Yayınları, 2. baskı.
- Atalay, Doğan** (1985). *Mut'lu Şairler*: Pervane Baba, Yay. Eğ. Mut. Hab. Bul., 3 (9), 1, 4.
- Aytekin, Sefer** (1962). *Sıtkı Baba*, Emek, 1(1) (Yeni Seri), 4.
- Başgöz, İlhan** (1968). İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, Ararat Yayınevi.
- Bayrı, Mehmet Halid** (1942). Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar: Aşık Pervane'nin Şiirleri, *Tanrıdağ* 1(2), 7.5.
- Bayrı, Mehmet Halid** (1942). "Âşık Pervane'nin Şiirleri, *Tanrıdağ*, 1 (1), 7. 5.
- Bezirci, Asım** (1968). *Dünden Bugüne Türk Şiiri Antolojisi*, May Yay. İstanbul.
- Cumbur, Müjgan** (1970). "Sıdkî Baba" *FolklorDergisi*, Sayı: 10, 11, 12, Şubat, Mart, Nisan.
- Doğan, Durali** (1996). *Âşık Sıdkî Baba*, Ankara.
- Esen, Ahmet Şükrü** (1930). *Âşık Pervane'nin Şiirleri*, *Halk Bilgisi Haber*, 1 (7), 5.
- Gölpınarlı, Abdülbaki** (1953). *Pir Sultan Abdal*, Varlık Yayınevi, İstanbul.
- Gül, Muhsin** (1983). "Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba," *Türk Folkloru*, Sayı: 50, Eylül.
- Gül, Muhsin** (1984). *Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri*, Kadıoğlu Matbaası.
- Gül, Muhsin** (1984). Şeyh Cemaleddin Efendi Aşığı Halk Ozanı Sıdkî Baba Hayatı ve Şiirleri, Kadıoğlu Matbaası, Ankara.
- Gül, Muhsin** (1985). "Ozan Sıdkî Baba," *Halay*, 4 (34), 10. 1984. *Halay*, 4 (35), 11.
- Gül, Muhsin** (1985). "Ozan Sıdkî Baba," *Halay*, 5 (37), 1.
- Gül, Muhsin** (1985). "Sıdkî Baba'dan Deyişler," *Halay*, 5 (41), 5.

- Gül, Muhsin** (1985). "Sıdkı Baba'nın Doru At Destanı," *Türk Folkloru*, 5 (41), 5.
- Gül, Muhsin** (1990). "Sıdkı Baba'nın Pir Sultan Abdal'a Maledilen İki Şiiri" *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Ağustos.
- Gül, Muhsin** (1983). "Sıdkı Baba Divanından Şiirler," *Türk Folkloru*, 5 (49), 8.
- İvgin, Hayrettin** (1976). *Aşık Sıdkı Pervane*, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- İvgin, Hayrettin** (1980). "Âşık Sıdkı Pervane ve Şimdiye Kadar Hakkında Yazılanlar," *Türk Folkloru*, 1 (97), 4.
- İvgin, Hayrettin** (1983). "Âşık Sıdkı (Pervane)'yi Bilmemek ve Diğer Sıdkılar," *Size Aktüel Dergi*, Yıl: 5, Sayı: 102, 25 Ağustos.
- İvgin, Hayrettin** (1987). "Âşık Sıdkı Pervane Bibliyografyası," *Türk Folklor Araştırmaları*, (Ayrıbasım).
- Kum, Naci** (1941). "Son Asır Bektaşî Şairlerinden Yeniceli Şair Sıdkı," (1861-1912), *Görüşler*, 4 (36), 6.
- Memişoğlu, Fikret** (1966)., *Harput Âhengi*, İstanbul.
- Özder, M. Adil** (1983). "Aşık Sıdkı (Pervane)," *Türk Folkloru I* (45), 4.
- Öztelli, Cahit** (1973). *Bektaşî Gülleri*, Milliyet Yayınları.
- Püsküllüoğlu, Ali** (1975). *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yayınevi.
- Tuncalı, Ali İhsan** (2000). *Emlek Alevî Âşıkları*, Kızılırmak Yay.
- Uraz, Murat** (?). *Türk Edip ve Şairleri*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, tarihsiz, s. 89-90.
- Yardımcı, Mehmet** (1983). "Âşık Sıdkı Pervane'nin Bilinmeyen Şiirleri," *Türk Folkloru*, 5 (52), 11.
- Yüksel, H. Avni** (1983). "Âşık Sıdkî ve Üç Deyişi," *Milli Kültür*, Külyür ve Turizm Bak. Yay. Sayı: 40, Haziran.

SİDKÎ BABA

EIN BEDEUTENDER VOLKSÄNGER UND DICHTER DER LETZTEN ZEIT

Baki Yaşa ALTINOK

Forscher / Autor

Fazit

SSİdkî Baba, dessen wahrer Name Zeynel Abidin ist, stammt aus der Sippe der Dedekargın, die als eine Untergruppe der Bozok zu der Volksgruppe der Oghusen angehören. Dedekargın ist zugleich auch der Name einer Trägerfamilie (ocak) in Anatolien. Sİdkî Baba war ein Bektaschi Volksdichter mit alevitischer Abstammung und pflegte als Dichter einen unförmlichen und fließenden Schriebstil. Daher gingen seine Gedichte in die tausende. Unsere Recherchen haben ergeben, dass ein Teil seiner Gedichte nicht schriftlich nieder geschrieben worden sind, da er in einer schwierigen Zeit des Osmanischen Reichs gelebt hat. Nach seinem Tod wurden zwar seine niedergeschriebenen Gedichte, die vielerorts verstreut vorlagen sowie seine unversehrt erhaltenen Gedichte von seinem Sohn Ali Baki in einem Heft gesammelt, jedoch wurde auch dieses Heft von jemandem, der es ausgeliehen hatte, geplündert, indem er die Blätter herausgerissen hat. Sİdkî Baba erfuhr - in seiner Lebzeit - keine ausreichende Beachtung, weil er in der Übergangsperiode vom Osmanischen Reich in die Republik gelebt hat.

Als Sİdkî Baba zwölf Jahre alt wurde, begann er unter dem Decknamen Pervane (Falter) überlieferte Erzählungen in Gedichtform (deyiş) vorzutragen. Er war durchdrungen von der Liebe zu Hacı Bektaş und wollte unbedingt zu dem Hacı Bektaş Dergâh (Derwischkloster) gehen, weswegen er auch seine Mutter um Erlaubnis bat. Seine Mutter, die seine Kindheit als Vorwand nimmt, verweigert ihm die Erlaubnis mit den Worten "wenn du groß geworden bist, kannst du hingehen". Pervane, der es in den Kopf gesetzt hatte, wegzugehen, floh eines Tages ohne vorher Bescheid zu sagen. Seine Mutter, die das bemerkt hat, sandte einen Reiter nach ihm, der ihn dann zurückbrachte. Pervane brach nach einer Weile wieder aus und konnte diesmal endlich seinen Plan nach Hacı Bektaş zu gelangen, umsetzen. In seinen in Gedichtform gehaltenen Erzählungen (deyiş) wiederholt Pervane, dass er im Jahre 1293 nach der islamischen Zeitrechnung (1876) zum Derwischkloster kam und zu diesem Zeitpunkt zwölf Jahre alt war. Als er in dem Derwischkloster eintraf, informierte man den Sc-

heich und den Feyzullah Efendi, der postnişin (Vorsteher des Derwischklosters) war, über die ihn. Daraufhin sagte der Scheich "er soll sich drei Tage lang ausruhen, danach sehen wir uns". Pervane wartete sehr ungeduldig auf diese drei Tage und als er endlich eine Audienz beim Scheich bekam, sagte er, dass er den Wunsch habe, hier einen Monat Dienst zu leisten und danach zurückzugehen. Darauhin sagt ihm der Scheich: "Oh mein Sohn, was willst du schon in einem Monat lernen. Ich sehe bei dir Talent und Eignung. Bleib doch hier, wir lassen dich am Unterricht der Bektaschi Führer (çelebi) teilnehmen. Danach wirst Du weise und ein selbstlos liebender treuer Volksdichter". Pervane nimmt sein Angebot an und bleibt. Die Niederlassung in dem Dorf Harız bildet den zweiten Wendepunkt im Leben von Sıdkî Baba. Während er anfangs nach den Anweisungen seines Scheichs handelt, begann er später, eigenständig zu handeln und die Entscheidungen selber zu treffen. Sıdkî Baba, der in dem von Cemaleddin Çelebi gegründeten „Freiwilligen Mujahidin-Regiment“ (Gönüllü Mücahidîn Alayı) mit dem Rang eines Hauptmanns gegen die Russen kämpfte, war nach seiner Rückkehr Anführer der Bevölkerung in der Region, mit der er in Gemeinschaftsarbeit Gotteshäuser, Schulen und Brunen baute. Während seiner Lebzeit in diesem Dorf betreute er als Ordensleiter viele Menschen und nahm die Gelöbnisse und Spenden der Angehörigen des Orden für den Derwischkloster entgegen und erhob zwei bis dreimal im Jahr die Zehntelabgabe auf Landwirtschaftserzeugnisse, die vom Staat zur Kostendeckung der Derwischklöster vorgesehen war. Sıdkî Baba's Leben als Sohn einer Familie aus Malatya, begann in Tarsus und ging in Kırşehir-Hacıbektaş weiter und fand sein Ende in dem Dorf Harız in Merzifon.

Schlüsselbegriffe: Volksliteratur, Literatur Liebe, Alevitentum, Dichter, Malatya, Türkei Höhe, Kloster

